



Linnéuniversitetet
LÄRARPROGRAMMET

Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation i förskolan

Några förskollärares erfarenheter och åsikter om TAKK

Mette Abramsson & Disa Håkansson

Examensarbete 15 hp

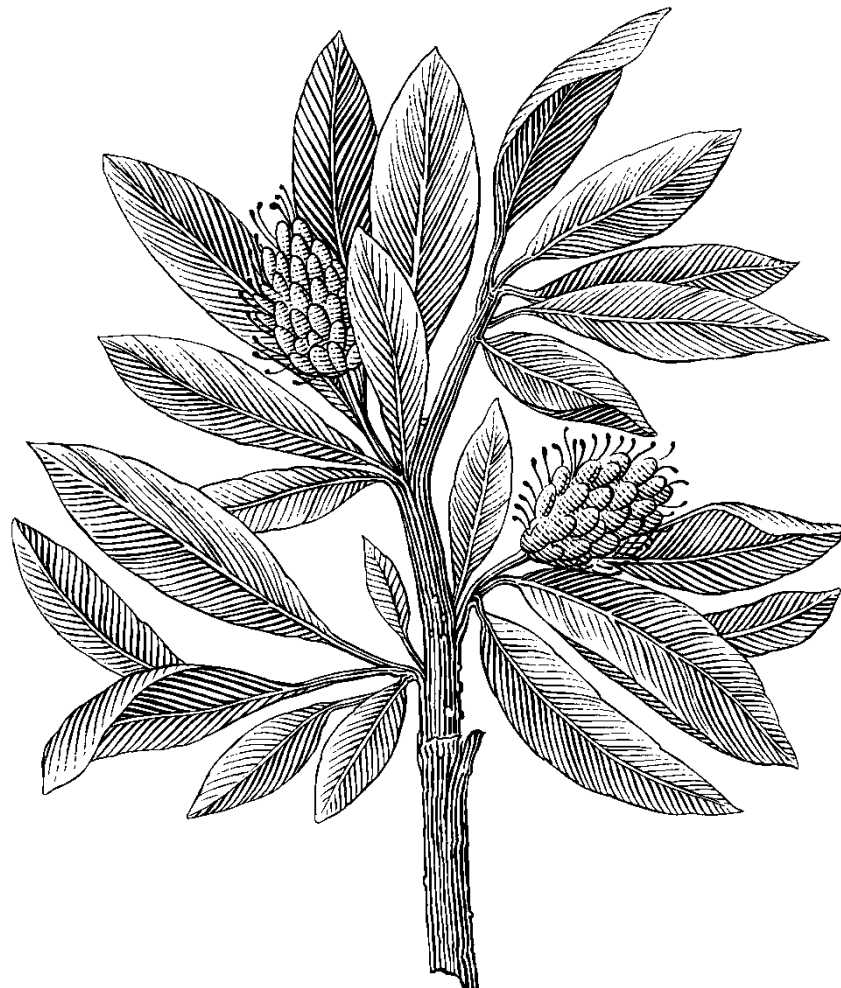
Grundnivå

Höstterminen 2014

Handledare: Jens Gardesten

Examinator: Inger Edfors

**Institutionen för
utbildningsvetenskap**



Linnéuniversitetet

Institutionen för utbildningsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Lärarprogrammet

Titel: Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation i förskolan

Författare: Mette Abramsson och Disa Håkansson

Handledare: Jens Gardesten

ABSTRAKT

Engelsk titel: Using sign language as an alternative and complementary tool of communication in preschool

Syftet med studien är att ta reda på några förskollärares erfarenheter och åsikter gällande TAKK (tecken som alternativ och kompletterande kommunikation). Frågeställningen i studien utgår från vilka erfarenheter och åsikter förskollärare och resurspersonal uttrycker angående: TAKK´s påverkan på kommunikation barn/vuxen och hur de uppfattar kommunikationen mellan barn/barn? Personalens förhållningssätt till metoden TAKK? Användningen av TAKK i vardagen? Upplevelse av fördelar och nackdelar angående användandet av TAKK? Studien är baserad på intervjuer. Resultatet visar att TAKK upplevs som positivt för språkutvecklingen av de intervjuade förskollärarna. Fördelar som bland annat uppkommit i intervjuerna är att det alltid finns tillgängligt konkret för förskolläraren och barnet. En nackdel som framkom utifrån förskollärarnas erfarenheter är tidsbristen till att lära sig. Utifrån förskollärarnas erfarenheter upplevs TAKK som en bra metod som fungerar för alla barn oavsett om de kan tala eller inte. Det har framkommit i resultatet att metoden TAKK stimulerar barnets språk och samspel genom att barnet kan göra sig förstådd genom tecken, tal och kroppsspråk. Utifrån styrdokumentet för förskolan ska förskolläraren arbeta efter att främja barnets språk- och kommunikationsutveckling, vilket de intervjuade anser är betydelsefullt eftersom en vuxen behövs för att barnet ska lära sig TAKK. Det kan ta tid för barnet att uppfatta, använda och förstå tecknets innebörd. Därför bör barnet finna mening med tecknanvändning när tecken återkommer i vardagliga situationer. Enligt förskollärarnas erfarenheter och åsikter och litteraturens argument argumenteras TAKK som en bra metod för barnets språkutveckling.

Nyckelord

Förskola, TAKK, Tecken, Kommunikation, Barn, Språkutveckling

Innehållsförteckning

ABSTRAKT	3
Nyckelord.....	3
1 INTRODUKTION	6
2 BAKGRUND	7
2.1 Teori – sociokulturellt perspektiv	7
2.2 Historia.....	7
2.3 Språkets utveckling	8
2.4 Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation	8
2.4.1 Fördelar med att använda tecken	10
2.4.2 TAKK i praktiken.....	10
2.5 Kommunikation	12
2.6 Styrdokument.....	12
3 Syfte	14
3.1 Frågeställning	14
4 Metod	15
4.1 Urval	15
4.2 Genomförande.....	15
4.3 Etiska överväganden	16
4.4 Metodkritik	16
5 Resultat	18
5.1 Vilken påverkan har TAKK enligt pedagogerna	18
5.1.1 Kommunikationen	18
5.1.2 Lugnare förhållningssätt.....	18
5.1.3 Nyfikenhet och intresse hos barnen.....	18
5.2 Pedagogernas förhållningssätt och inställning till metoden TAKK	19
5.2.1 Börja tidigt.....	19
5.2.2 Våga teckna	19
5.3 Hur TAKK används i vardagen enligt pedagogerna.....	20
5.3.1 Omedveten teckenkommunikation.....	20
5.3.2 Teckenillustrationer.....	20
5.4 För- och nackdelar med användandet av TAKK utifrån pedagogernas erfarenheter	20
5.4.1 Fördelar	20
5.4.2 Nackdelar.....	21
5.5 Sammanfattning av resultatet	21
6 DISKUSSION	23
6.1 Vilken påverkan har TAKK enligt pedagogerna	23
6.2 Pedagogernas förhållningssätt och inställning till metoden TAKK	24
6.3 Hur TAKK används i vardagen	25
6.4 För- och nackdelar med användandet av TAKK utifrån pedagogernas erfarenheter	25
6.5 Vår uppfattning till att använda TAKK.....	26
6.6 Fortsatt examensarbete	26
7 REFERENSLISTA	28
Bilagor	1

Intervjufrågor 1

1 INTRODUCTION

Under utbildningens gång har vi funderat mycket på hur vi som blivande förskollärare kan stimulera språket hos yngre enspråkiga barn. Vi har under våra VFU-perioder kommit i kontakt med metoden TAKK (tecken som alternativ och kompletterande kommunikation) som vi upplever intressant. Vi har kommit i kontakt med TAKK under våra VFU-perioder. Det medförde att vi blev nyfikna på att veta mer om hur TAKK kan användas i förskolans verksamhet. Hur arbetssättet kan påverka kommunikationen mellan olika parter samt förskollärares uppfattning, åsikter och erfarenheter om metoden. Några frågor som vi ställde oss var: Hur kan TAKK påverka barns språkutveckling? Hur integreras TAKK-användning i förskolan? Vilka erfarenheter och uppfattningar finns idag hos förskollärare gällande metoden TAKK?

När vi frågat förskollärarna på våra praktikplatser om hur de uppfattar TAKK-användning har vi fått till svar att de ser positivt på TAKK. Med hjälp av TAKK kan de yngre barnen få möjlighet att uttrycka sig på mer än ett sätt. Skau och Cascella (2006) är av den uppfattningen att de första tecken gällande vardagligt kroppsspråk som ett barn lär sig är att teckna hej och hejdå samt i sånger som till exempel "Imse vimse spindel". Tecken övergår till talat språk efterhand och kan användas med de barn som inte har det talade språket än (a.a.).

Det verbala språket är en stor del av vår kommunikation med varandra och något som vi använder mycket i vår vardag. Vi har valt att försöka få en inblick i hur språkutvecklingen kan stimuleras hos barn med hjälp av TAKK.

TAKK är inget språk- utan en metod som används för att underlätta kommunikation. Tillämpningen sker alltid efter individens behov och förutsättningar. Individen behöver AKK, och omgivningen använder och tolkar andra AKK-former, både naturliga och specifika, och tal parallellt. Med TAKK bygger vi språk, i samspel. TAKK ser inte ut på något särskilt, eget sätt och är alltså inte ett förenklat teckenspråk (Heister Trygg, 2010, s.10).

Vi har uppmärksammat att det finns liknande metoder som påminner om varandra inom tecken, såsom TSS (tecken som stöd) och AKK (Alternativt kompletterande kommunikation). Vi har valt att främst fokusera på TAKK eftersom det är den metod som vi mest har kommit i kontakt med. TAKK bygger på tal tillsammans med tecken som görs med hjälp av händerna. TAKK-tecken kommer oftast från teckenspråket som är tecken för icke hörande.

Vi har under utbildningens gång diskuterat om flerspråkiga barn och om hur deras språk kan stimuleras och utvecklas. Då kom vi fram till att tecken fungerar som en bro mellan två språk. Vi har sällan diskuterat språkstimulansen hos enspråkiga barn. Med anledning av det har vi valt att fokusera på de enspråkiga barnen och kommer inte nämna flerspråkiga barn någonstans i texten. Användandet av TAKK är av fördel att använda för flerspråkiga barn.

2 BAKGRUND

2.1 Teori – sociokulturellt perspektiv

Säljö (2010) tar upp att sociokulturellt perspektiv bygger på att lärande och utveckling samspelar. Ett av de grundläggande begreppen inom sociokulturellt perspektiv är mediering, vilket innebär att förmedla sig med olika verktyg såsom talat och skrivet språk. Vygotskij hävdade att människan inom mediering använder sig av språkliga och materiella redskap. Dessa verktyg ses som en symbol av tecken eller ett teckensystem som används för att göra sig förstådd i sociala sammanhang, som i sin tur bygger på det kulturella i samhället. Vidare skriver Säljö (2010) att den proximala utvecklingszonen är något som ständigt pågår för människans lärande och kan inte bilda för stora glapp mellan kunskap och färdigheter. Det är under den här utvecklingszonen som individen kan lära sig och få vägledning av den mer kompetenta personen. På så vis sprids kunskap vidare från den vuxne till barn och vidare lär barn av varandra (a.a.).

Vygotskij var utvecklingspsykolog och såg på språket som redskapens redskap. Redskapens redskap innebär att det verbala språket är en stor och viktig del av kommunikationen med vår omvärld. Vidare menar Säljö (2010) att Vygotskij såg språket som en partner till varje människa. Han menade att människan är bra på att skapa olika sätt att kommunicera, några av sätten är punktskrift till synskadade och teckenspråk för icke hörande. Alla dessa olika sätt att kommunicera bygger på att de samverkar med varandra. Vygotskij var övertygad om att tanke och språk hörde ihop eftersom det är tillsammans med andra människor som tanke och språk utvecklas, vilket sker i kommunikationen. Han menade även att språket fungerar på två olika sätt både inom människor och mellan människor, eftersom barnet först upplever språket socialt och sedan individuellt (a.a.). För att barnet ska få känslomässig kontakt med personer i sin omgivning krävs kommunikation som sker i samspel med andra människor. Om inte kommunikationen byggs upp, byggs inte heller barnets inre värld upp vilket resulterar i att barnet inte har något att utgå ifrån (Tisell, 2009).

Säljö (2010) hänvisar till John Deweys myntades begrepp ”learning by doing” som betyder att det är genom handling som man lär sig. Learning by doing tillhör och är en del av det sociokulturella perspektivet. Han menade att människor inte kan läsa sig till allt utan måste också uppleva det abstrakta för att det ska leda till kunskap och förståelse. Dewey betonade att språket är en viktig grund vilket bidrar till att barn skaffar sig kunskap och förståelse, samt att det gör barnet delaktigt i samhället. John Dewey menade även att det inte går att lära barn för mycket nya kunskaper då barnet kan uppfatta att barnet lär sig för den vuxnes skull och inte för sig själv. Om den vuxne ändå trycker på barnet för mycket och nya kunskaper kan det resultera i att barnet memorerar kunskapen men inte förstår den. Istället menade han att det är barnet självt som ska komma i kontakt med och intressera sig för nya saker, vilket bidrar till en förståelse som har stor betydelse för inläringen (a.a.).

2.2 Historia

Det har länge varit känt att personer som har svårt att uttrycka sig verbalt är i behov av ett kompletterande kommunikationssätt. Tidigare hjälpmedel för dessa personer har varit bokstavstavlor, bilder och ordtavlor. På 1970- och 1980-talet utvecklades olika grafiska symbolspråk. Det som gjorde det svårt att använda det grafiska symbolspråket var att det alltid behövde vara tillgängligt överallt för de som använde

det. I slutet av 1970-talet utvecklades teckenspråket som gjorde det lättare för personer som inte kunde tala (Heister Trygg & Andersson, 2009).

Tisell (2009) beskriver att det under flera hundra år har gjorts försök på att ta fram en form av kommunikation för personer som helt eller delvis saknar tal. För att tecken ska bli en del av kommunikationen krävs det att motoriken finns i händerna. Det var först under 1970-talet som teckenspråket och tecken som stöd fick sitt genombrott. Skillnaden för hur tecken används i resten av världen är stor och att ha en positiv inställning till teckenspråk för döva är av stor betydelse för att även ha ett fungerande teckensystem till hörande människor. Beroende på var i världen man bor är användandet av tecken olika. Enligt Tisell (2009) är Skandinavien, Nordamerika och Storbritannien bättre än i övriga världen på att använda tecken.

2.3 Språkets utveckling

Under 1950- och 1960-talet var det olika fokus på hur språket utvecklades. Det var stora diskussioner om det var miljön som påverkade eller om det var medfött. Tisell (2009) menar att det idag är fokus på en samverkan mellan miljö och arv. Det har påvisats att utvecklingen av språk och tanke är sammanhängande (a.a.).

Ehrlin (2012) hävdar att människan alltid lär sig i sociala sammanhang, det vill säga tillsammans med andra. Vad gäller de yngsta barnen är kommunikationen en stor del, till exempel att sjunga för barnet är betydelsefullt. Det leder till att barnet skaffar sig ljudbilder i form av rytm och kroppsspråk. Vilket i sin tur leder till kommunikation och utveckling av språket. Det finns olika kroppsliga uttryck som kommunikativ musikalitet samt ögonkontakt, mimik, kroppsrörelse, ljud och gester som används för stimulering att lära in det talade språket samt knyta kontakt med omgivningen (a.a.). Björklund (2008) tar upp i sin avhandling att språket är en betydelsefull aspekt i sociala sammanhang och för vår förståelse. I sociala sammanhang namnges saker vilket utvidgar språkutvecklingen. När det gäller barnets sociala samspel använder barnet mycket pekande på bilder. Genom att peka försöker barnet få förståelse för olika tecken när det gäller att läsa och skriva. Det ligger till grund för vad barnet lär sig i olika sammanhang (a.a.).

Lek och lärande är en central del och ingår i den sociala situationen tillsammans med andra i förskolan. Det hävdas att leken som aktivitet ger ett lärande. En betydelsefull aspekt för språkutvecklingen är hur miljön är utformad, miljöns funktion samt hur den kan leda till samtal. Beroende på rummets utformning ges det plats för kommunikation och interaktion vad det gäller rörelseuttryck och kroppsliga uttryck (Heikkilä, 2006).

Lindgren och Modin (2011) betonar vikten av att den vuxne inte bör rätta barnen vid felsägningar utan istället bör den vuxne fokusera på att sätta ord på det barnet gör. Ett exempel kan vara: Du vill ställa klossarna på varandra. Titta den var för stor för att sätta ovanför den andra. Begreppsutvecklingen ökar genom att den vuxne talar med barnet direkt i situationen (a.a.).

2.4 Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation

Heister Trygg (2010) förklarar att tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK) ses som en nationell metod. TAKK innefattar flera metoder som har liknande betydelse såsom tecken som stöd, stödtecken, teckenspråk

och teckenkommunikation vilket är några exempel på de metoder som finns. Dessa olika begrepp blandas lätt ihop och skapar otydlighet där författaren menar att begreppet TAKK bör användas för att skapa en tydlighet. Vidare vill författaren betona att det är av vikt att personalen får en bra TAKK-utbildning. Om personalen brister i kunskap riskeras TAKK att förväxlas med teckenspråk (a.a.).

TAKK är inget språk- utan en metod som används för att underlätta kommunikation. Tillämpningen sker alltid efter individens behov och förutsättningar. [...] Med TAKK bygger vi språk, i samspel. TAKK ser inte ut på något särskilt, eget sätt och är alltså inte ett förenklat teckenspråk (Heister Trygg, 2010, s.10).

Det finns olika alternativ som kompletterar och stödjer barns språk och dessa innehåller samma grund, vilket bygger på tecken som komplement till talet.

- Tecken som alternativ kompletterande kommunikation (TAKK)
- Tecken som stöd (TSS)
- Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) (Tisell, 2003).

När personalen i förskolan använder TAKK bygger det på talspråkets grammatik och TAKK används alltid ihop med talat språk (Heister Trygg, 2010). TAKK innebär att förstärka vissa ord för att göra det lättare att förstå. Orden förstärks med hjälp av tecken där tecknen ofta kommer från teckenspråket. För att barnet ska kunna tala behöver han/hon styra över lufttryck, stämband, tunga och läppar samtidigt. Däremot är det lättare för barnet att teckna med händerna då det kräver mindre finmotorik. Tecken är av fördel att börja använda tidigt med barnet då det hjälper barnet att kunna uttrycka sig själv samt bidrar till en snabbare utveckling av talet (Tisell, 2009). För att barnet lättare ska kunna ta till sig ett tecken, krävs det att barnet ges möjligheten att både se och göra konkreta tecken dagligen i aktiviteter (Heister Trygg, 2008). Vid språkförsening är tecken ett bra komplement till det talade språket men tecken är också bra att använda i vardagen då det hjälper barnet att bygga upp ordförråd, förståelse, kunskap och kommunikation (Tisell, 2009).

Tecken som stöd (TSS) är till för de barn som har svårt att göra sig tillfälligt förstådda och lätt tappar sin auditiva koncentration i situationer där mycket auditivt språk förekommer. Det är vanligt förekommande hos barn som upplevs mumla mycket vilket gör det svårt för den som ska lyssna och förstå. TSS är tillfällig hjälp för barnet och där talet ska ersätta tecken efter hand (Johansson, 2014).

För en person som använder alternativt kompletterande kommunikation (AKK) är det av stor betydelse att få kommunicera med andra som tecknar för att de ska finna en mening med användandet av tecken, det vill säga det krävs att flera kan använda samma typ av kommunikation (Heister Trygg, 2002). Barn kan behöva använda AKK för att de permanent saknar ett stort ordförråd (Heister Trygg & Andersson, 2009).

Vad det gäller yngre barns språkutveckling är det svårt att avgöra om de är sena i sin tal- och språkutveckling. Det kan vara så att barnet har en funktionsnedsättning. Eftersom talet utvecklas olika hos varje individ är det av fördel för kommunikationen och språket att använda TAKK där målet är att barnet ska börja tala (Heister Trygg, 2010). Med hjälp av tecken blir språkets struktur tydligare genom att barnet lär sig och skaffar sig en förståelse om hur språket är uppbyggt. Hos yngre barn kan koncentrationen fångas upp lättare med hjälp av tecken. Samtidigt får barnet en mer konkret förklaring av saker med hjälp av TAKK, vilket kan vara en hjälp redan innan språket har utvecklats hos barnet (Tisell, 2003). Tecken bygger på att flera sinnen

stimuleras samtidigt. Det innebär att syn, hörsel och känsel stimuleras vilket bidrar till att språket blir lättare att ta till sig. Genom att kombinera sinnen blir språket ihop med andra verktyg som tal, tecken, bilder och text en effektiv inlärningsmetod. Att använda tecken innebär att de betydelsefulla orden betonas i likhet med det som stryks under med en överstrykningspenna i en text. När tecken används blir barnet mer delaktigt i det som sägs och det fångar barnets uppmärksamhet och koncentration (Tisell, 2009).

2.4.1 Fördelar med att använda tecken

Heister Trygg (2010) menar att tecken ger de yngre barnen en möjlighet till att kommunicera med sin omgivning långt innan det talade språket har utvecklats. Utöver tecken kommunicerar barnet via gester, blickar och mimik. De tecken som används bör vara på varje barns individuella nivå. På så sätt stöds det individuella barnets kommunikationsmöjligheter och kan underlätta för barnets omgivning att teckna och kommunicera med barnet. Det bygger på att omgivningen själva tecknar samt har kunskap om hur man använder tecken i dagliga situationer. Att kunna teckna på barnets individuella nivå och samtidigt utmana barnet varje dag i form av nya tecken och ord (a.a.). Att den vuxne utmanar barnet, bygger på samma princip som den proximala utvecklingszonen (Säljö, 2010).

Skau och Cascella (2006) beskriver att de första tecknen som barn brukar lära sig är vinka hej och hejdå och även sångrörelserna till bland annat sången ”imse vimse spindels”. För de barnen med normal språkutveckling leder sångens rörelser till tal, men för de barnen med språkförsvning är inte detta självklart att lära sig. För dessa barn kan tecken leda till och fungera som en bro till det talade språket. Författaren menar att istället för att lägga pengar på dyr teknologi är tecken en bra och billig metod som endast kräver tid och övning (a.a.).

Heister Trygg (2010) har uppfattningen om att många personer uppfattar att TAKK endast används av de som har svårt att uttrycka sig, men författaren betonar att tecken kan användas av alla. Dock krävs det att flera skaffar sig kunskap och lär sig TAKK. Det är av stor vikt att den vuxne fortsätter att inspirera barn med TAKK eftersom det bidrar till att stimulera språket och att sluta använda TAKK kan hämma barnets uttryckssätt (a.a.).

2.4.2 TAKK i praktiken

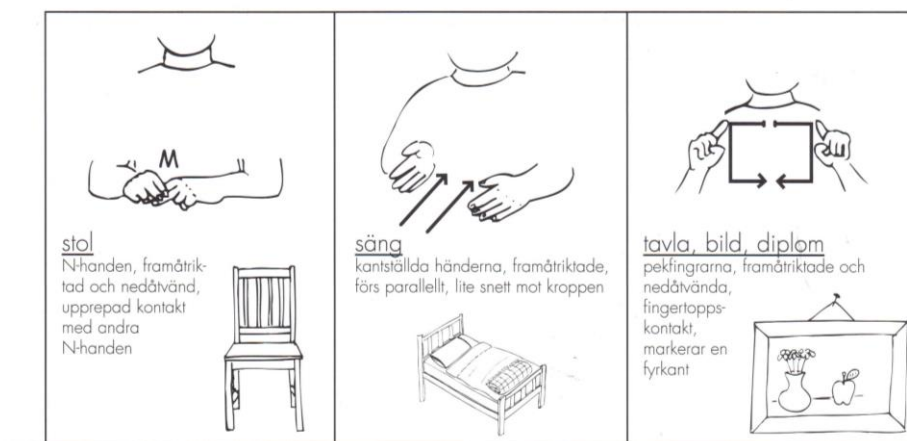
Heister Trygg (2010) tar upp att förskolor har använt TAKK till barn med olika funktionsnedsättningar genom åren. Pedagogerna har då uppmärksammat att användandet av TAKK har bidragit till ett positivt resultat för hela barngruppens språkutveckling. Heister Trygg (2010) hänvisar till Johansson och Persson (2005) som har gjort en studie inom pedagogiskt teckenanvändande som påvisat att TAKK kan stödja alla barn i deras språkutveckling. Vidare har författaren erfarenhet av att det i förskolorna finns en positiv inställning till att använda tecken men upplever att det finns begränsningar i form av samarbete, dokumentation och studier (a.a.).

Tisell (2009) tar upp att när man ska lära ett barn TAKK är det av stor vikt att ge barnet tid till att börja använda tecken. Det kan ta tid innan barnet börjar använda tecken. Då är det viktigt att den vuxne inte slutar använda tecken bara för att responsen från barnet dröjer, utan fortsätter teckna tills barnet tecknar tillbaka. Det kan liknas med att den vuxne slutar tala med barnet bara för att barnet inte talar tillbaka direkt (a.a.).

Enligt Tisell (2009) har det betydelse för barnet att den vuxne börjar med att teckna i vardagliga situationer där barnet kan finna mening i att använda det. Exempelvis vid matsituationer, sagoläsning samt i leken, det vill säga i alla de vardagliga situationer i förskolan där talet brukar användas. Det är dock viktigt att poängtera att tecken inte ska ersätta talet utan förtydliga de betydelsefulla orden i situationen. Vuxna lär varandra teckna och därefter barnen. Samtidigt lär sig barnen av varandra. Vissa barn har mer behov av tecken än andra men det är av vikt att försöka att alltid använda tecken även om det behövande barnet inte är närvarande på förskolan. För att börja komma igång att använda tecken med barn är det av fördel att:

- Våga teckna! Att använda tecken kan kännas lustigt till en början men det släpper snabbt och faller sig naturligt.
- Hitta tecken som är aktuella för barnet samt ge alla personer ett namntecken i barnets omgivning som man hittar på själv.
- Utnyttja de teckenkurser som finns och erbjuds! Det kan ge inspiration.
- Se till att så många som möjligt lär sig tecken.
- Ta in tecken i de dagliga aktiviteterna (a.a.).

Ett bra hjälpmedel är att sätta upp teckenillustrationer, det vill säga bilder på hur man tecknar ordet (Heister Trygg, 2008). Magnusson (2013) visar exempel på teckenillustrationer på hur stol, säng och tavla kan tecknas, se figur 1.



Figur 1 Teckenillustrationer

Teckenillustrationer fungerar inte bara som en komihåglapp till den vuxne hur man tecknar. Bilderna kan även fungera som en förberedelse för kommunikation hos barnet samt skapa inspiration till användandet av ordet. Att till exempel ha veckans tecken på förskolan är av fördel eftersom de går att anpassa veckans aktiviteter efter tecknet. Om barngruppen får vara med och välja veckans tecken blir de mer involverade och delaktiga vilket kan påverka lärandet av tecken hos varje barn. När veckans tecken sedan byts ut är det betydelsefullt att förra veckans tecken sätts upp synligt för barnen, eftersom de då kan gå dit och titta, teckna och samtala om bilderna vilket utökar förståelsen för tecken. Något som också kan utveckla barnets kommunikation kan vara att börja teckna fraser för att skapa större betydelse för användandet av tecken och det kan även vara en utmaning för barnet (Tisell, 2009).

2.5 Kommunikation

Spädbarn söker efter kommunikation redan vid födseln. Barnet kommunicerar genom kroppsspråket innan talet har utvecklats vilket gör att den vuxne behöver tolka barnets kroppsspråk och se barnet som kompetent (Løkken, Haugen & Røthle, 2006). Hwang och Nilsson (2011) tar upp att barnet redan under de två första levnadsåren tillägnar sig kommunikation via språk och ljud. På så vis lär sig barnet hur språkets regler och dess ljudläten hänger ihop (a.a.). Heister Trygg och Andersson (2009) tar upp att kommunikation innehåller mer än endast tal, det innefattar både kroppsspråk, blickar, mimik och gester.

Beroende på vilka förutsättningar som finns tillgängliga för barnet är omgivningens kompetens och färdigheter av stor betydelse, det innebär att barnet bör erbjudas olika möjligheter av omvärlden att använda alternativa kommunikationsformer. Syftet är inte att påtvinga barnet att använda andra alternativa kommunikationsformer såsom TAKK utan det ska komma från barnet själv (Heister Trygg, 2008).

Heister Trygg (2008) tar upp att kroppsspråket och den fysiska närvaron hos den vuxna skapas genom att den vuxna till exempel kan sitta på golvet tillsammans med barnen, då kan ett bra samspel äga rum. Upprätthåller pedagogerna ett lugnt, mjukt och öppet kroppsspråk ger det signaler av att vara positiv vilket är den bästa förutsättningen för barns kommunikationsutveckling. Om pedagogerna däremot ger ett stressat eller negativt intryck till barnen försummas kommunikationen mellan de olika parterna (a.a.).

Enligt Vedeler (2009) är förskolläraren och personalen på förskolan betydelsefulla aktörer, eftersom det är deras uppgift att lära känna barnen och finnas där samt att kunna ge det stöd som varje barn behöver. Løkken, Haugen & Røthle, (2006) hävdar att det talade ordet inte har någon betydelse förrän det visas kroppsligt. Med kroppsspråket och uttryck av få ord lär sig barnet att förstå innebörden i det verbala. Det är också av stor vikt att förskolläraren inbjuder barnen till lek. Barn i ett till två års ålder försöker med kroppen och de verbala uttrycken som de kan, skapa något gemensamt med varandra vilket sker bland annat i leken (a.a.). Vedeler (2009) betonar vikten av att barn och vuxna är med och deltar i leken, det ses som en betydelsefull del för att kommunikationen ska utvecklas.

2.6 Styrdokument

Tecken kan kopplas ihop med ett pedagogiskt syfte då det är en del av talet i kommunikationen där tecken blir ett stöd till talet. Tecknet hamnar i fokus medan talet hamnar i bakgrunden. Då är det lärorikt för barnet att ha en vuxen i närheten då barnet och den vuxne kan öva och upprepa tecken tillsammans. För att tecken ska få en innebörd behöver barnet få tid att förstå vad ordet och tecknet betyder tillsammans (Johansson, 2014). I läroplanen står det att: *Förskollärare ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen ges förutsättningar för utveckling och lärande och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga och stimuleras och utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling* (Skolverket, 2010, s.11).

Enligt Skolverket (2010) ska kommunikationen för varje barn utvecklas i samspel med andra. Därför ses förskolans miljö som en betydelsefull plats bortsett från hemmet vad gäller barns möjlighet till att kommunicera med andra. Heister Trygg (2008) lyfter att rätt kompetens, förhållningsätt och en positiv inställning till olika kommunikationssätt hos personalen ses som en viktig del för barnets

kommunikationsutveckling för att ett lärande ska kunna ske. Vidare bör personalen ge barnet tid och möjlighet till att uttrycka sig på sitt vis samt se till att kommunikationen står i centrum mellan barn till barn och barn till personal (a.a.).

3 SYFTE

Syftet med vårt examensarbete är att få en inblick i vad några förskollärare har för erfarenheter och åsikter om metoden TAKK. Vi vill även få kännedom om hur TAKK kan användas i förskolan. Vidare vill vi i studien få en uppfattning om vad förskollärarna upplever för för- och nackdelar med användningen av TAKK och hur de upplever att TAKK påverkar barns språkutveckling.

3.1 Frågeställning

Vilka erfarenheter och åsikter uttrycker förskollärare och resurspersonal angående:

- TAKK's påverkan på kommunikation barn/vuxen och hur de uppfattar kommunikationen mellan barn/barn?
- personalens förhållningssätt till metoden TAKK?
- användningen av TAKK i vardagen?
- upplevelse av fördelar och nackdelar angående användandet av TAKK?

4 METOD

Vår intention var att undersöka förskolepersonals samt annan personals erfarenheter och åsikter med TAKK i deras arbete. Vi ville försöka ta reda på förskollärarnas erfarenheter och vilka för- och nackdelar de har upplevt med TAKK i arbetet med språkutveckling hos barn. För att få en inblick i detta har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer som metod. I samband med intervjuerna har vi tagit hänsyn till de forskningsetiska principerna enligt humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 2002).

4.1 Urval

Vi har valt att intervjua sju personer som arbetar på sju olika förskolor. De intervjuade har arbetat i två till 30 år med varierande erfarenheter av TAKK. Namnen på de intervjuade är fiktiva.

- Gitte har inte gått någon TAKK-utbildning. Intervjun ägde rum hemma hos en av oss som gör studien.
- Johanna har gått TAKK:1 och intervjun ägde rum på Johannas arbetsplats i en avskild miljö.
- Maria har gått TAKK:1 och ska gå TAKK:2 under hösten. Intervjun ägde rum på Marias arbetsplats i ett arbetsrum, där blev vi störda några gånger av hennes kollegor som kom in i rummet under intervjun.
- Charlotta har inte gått någon TAKK-utbildning men skulle vilja gå. Intervjun ägde rum hemma hos en av oss som gör studien.
- Kajsa lärde sig TAKK på en träningskola och så har hon läst TAKK:2. Intervjun ägde rum på Kajsas kontor.
- Hille fick TAKK-kunskaper under sin logopedutbildning och håller idag TAKK- utbildningar. Intervjun ägde rum på hennes kontor.
- Malin har inte gått någon TAKK-utbildning. Intervjun ägde rum på Malins arbetsplats i en avskild miljö.

4.2 Genomförande

Vi tillfrågade ett par personer som vi kom i kontakt med under våra praktikperioder. Vissa av intervjupersonerna erbjöd sig att ställa upp innan vi ens hade börjat skriva vårt arbete. Till övriga intervjupersoner har vi ringt eller mailat en förfrågan om de ville ställa upp på en intervju. Alla personer som vi har kontaktat har tackat ja till vår förfrågan. Innan vi träffade intervjupersonerna för själva intervjun fick de tillgång till frågorna som vi skulle ställa under intervjun, vilket skedde innan via mail (se frågorna i Bilaga 1). Vi valde att skicka ut frågorna i förväg eftersom vi ville ha mer utvecklande svar och ge dem möjlighet att kunna fundera över frågorna innan intervjun.

Intervjuerna ägde rum både på personernas arbetsplats och hemma hos oss. De medverkande har fått bestämma tid och plats. Vi valde att spela in intervjuerna med hjälp av våra mobiltelefoner för att vi upplevde att vi har lättare att vara närvarande. Det innebar att vi inte satt och skrev under inspelningen och för att vi inte ville missa någon viktig information av det som säs. Inför intervjuerna informerade vi de intervjuade om att vi endast kommer att använda intervju svaren till vår studie enligt nyttjandekravet. Efter det frågade vi om ett samtycke om att få spela in intervjun. Innan vi började med intervjuerna gjorde vi en testintervju för att få en uppfattning

om hur lång tid intervjun skulle ta. Vid testintervjun upptäckte vi även att vi behövde omformulera en fråga.

Kihlström (2007) lyfter att en intervju inte bör överstiga en timme eftersom det är svårt att hålla koncentrationen så länge. Författaren tar upp att det är av vikt att ta till gott om tid inför en intervju eftersom intervjuaren eller respondenten inte ska känna sig stressade av tiden (a.a.). Det har vi tagit hänsyn till genom att uppskatta tiden på intervjun till dubbla tiden än vad testintervjun tog, intervjuerna tog cirka 30 min att genomföra.

4.3 Etiska överväganden

Vid studier är det av vikt att ta del av de forskningsetiska principerna som ges ut av Vetenskapsrådet (Vetenskapsrådet, 2002). De forskningsetiska principerna innebär att de intervjuade har vissa rättigheter och ett syfte att föra ny kunskap vidare till samhället (Hermerén, 2011). Principerna bygger på att skydda individen som deltar i studien. I individskyddskravet ingår fyra huvudkrav, dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

- Informationskravet: den som blir intervjuad ska veta vad den berörda studiens syfte är.
- Samtyckeskravet: den som blir intervjuad ska själv få välja om han/hon vill delta eller inte och kan när som helst under processens gång avbryta sin medverkan.
- Konfidentialitetskravet: innebär att den intervjuade inte ska kunna spåras till studien.
- Nyttjandekravet: insamlat material får endast användas för avsedd studie.

Dessa fyra krav tog vi hänsyn till vid intervjuerna då vi informerade de intervjuade om kraven innan. Vi började med att beskriva för de intervjuade att vi endast kommer använda deras svar till vår studie samt informerade om studiens syfte. Deltagarna fick information om att intervjun var frivillig att delta i och att de även hade rätt att avbryta under processens gång. De intervjuade fick besked om att deras namn blev fiktiva då de inte ska kunna kopplas samman med studien.

4.4 Metodkritik

Vi valde att använda kvalitativa intervjuer som undersökningsmetod, för att vi ansåg att det är den metod som på bästa sätt kan lyfta fram det vi ville ha reda på utifrån vårt syfte och vår frågeställning. Allwood och Erikson (2010) menar att genom att använda kvalitativ metod, till exempel intervju, kan man få ut mer information än om kvantitativ metod, exempelvis enkät, hade valts. Denscombe (2009) menar att intervjuer är av fördel att använda i studier eftersom intervju som insamlingsmetod lyfter fram människors åsikter, erfarenheter, känslor och uppfattningar. Vidare lyfter författaren vikten av att kunna ta kontakt med de personer som ska intervjuas och att intervjun är genomförbar vad gäller tid och kostnader (a.a.).

Vad gäller strukturen på intervjuerna valde vi att utgå från semistrukturerade intervjuer, som Denscombe (2009) tar upp. Semistrukturerade intervjuer innebär att det finns färdigställda frågor som det önskas svar på men att frågorna samt ordningsföljden är öppna och flexibla. En träff med den som ska intervjuas och intervjuaren behövs för att kunna genomföra intervjun. Anledningen till att det är av

fördel med att använda sig av semistrukturerad intervju är att svaren som ges är intervjuarens egna ord, erfarenheter och åsikter från den som intervjuas.

Anledningen till att vi uteslutit enkätundersökning är för att vi inte tror att enkäterna kommer tillbaka samt att vi upplever att det är svårt att få en tydlig helhet utifrån vår frågeställning jämfört med intervjuer och observationer. Fördelen med enkät skulle vara att man skulle kunna skicka ut över hela Sverige istället för närområdet som det blir med intervjuer.

Denscombe (2009) hävdar att det är av fördel att spela in intervjuer eftersom det är lättare att transkribera intervjun efteråt. Därför valde vi att spela in intervjuerna med hjälp av våra mobiltelefoner. En inspelning kan man lyssna på om och om igen om det behövs, vilket vi såg som en fördel. Efter varje intervju transkriberade vi intervjusvaren och skrev sedan ut svaren. Därefter kategoriserade vi svaren efter våra olika teman som vi sedan formade till rubriker. Efter det försökte vi hitta likheter och skillnader mellan varje intervjusvar för att kunna analysera det insamlade materialet. Därefter sammanfattade vi svaren i resultatet. När det var färdigt läste vi igenom bakgrunden och markerade utifrån våra olika teman, där vi kunde finna likheter och skillnader genom hela texten.

Dimenäs (2007) lyfter att det finns nackdelar med att intervju personer som man känner för att det är lätt att intervjun kan bli för personlig eller privat. Kihlström (2007) lyfter att den som intervjuar lätt kan glömma bort och fråga samma fråga igen om berörda parter känner varandra. Det kan resultera i att respondenten blir osäker och ändrar sitt svar. Intervjuaren kan också ställa ledande frågor vilket kan leda till att respondenten ger det svar som anses som intervjuarens ”rätta” svar. Vidare lyfter författaren att vid en intervju kan det vara svårt för intervjuaren att bortse från den egna förförståelsen och därför bör intervjuaren inte styra eller ställa ledande frågor (a.a.). Under intervjuerna försökte vi bortse från vår egen förförståelse och nämnde ingenting om vår uppfattning av TAKK, för att på vi ville ha spontana svar. Vi lät respondenten styra intervjun till viss del och vi ställde inte nästa fråga förrän vi upplevde att respondenten kände sig färdig med sitt svar. Vi försökte tänka på att inte ställa samma fråga flera gånger för att det kunde påverka intervjusvaren.

Platsen där intervjun ägde rum skiljde sig mellan de intervjuade. Alla de intervjuade hade en positiv uppfattning angående metoden TAKK. Det hade varit intressant att intervju någon som hade en negativ uppfattning gällande TAKK, dock kunde vi inte hitta någon av den uppfattningen med det tidschemat vi hade. Vi har under utbildningens gång uppfattat att förskollärarna är stressade i sitt arbete, därav valde vi att skicka ut intervjufrågorna i förväg. I och med vårt val att skicka ut frågorna innan är vi medvetna om att vi inte fått spontana svar.

5 RESULTAT

5.1 Vilken påverkan har TAKK enligt pedagogerna

5.1.1 Kommunikationen

De intervjuade är eniga om att TAKK är en bra metod att starta språkutvecklingen hos yngre barn. Även att det finns de barn i förskolan som inte har utvecklat språket än så kan de ändå få en möjlighet att förmedla sig. Kajsa menar att: *Även de yngsta barnen kan förmedla sig istället för att bara peka så får de ett annat uttryckssätt liksom.* Malin betonar vikten av att de yngre barnen ska kunna få möjlighet att uttrycka sig genom TAKK, vilket hon uttrycker såhär:

Säg att ett barn står och gråter, då tänker man som pedagog att barnet nog saknar sin mamma och pappa. Men barnet kanske är törstigt istället och att det är därför som han/hon står och gråter men att han/hon inte kan förmedla det för att det kanske inte är det första man tänker på när ett barn gråter. Om ett barn kan uttrycka sig så tror jag att känsloutbrott hos barnet minskar (Malin).

Hille lyfter i sin intervju att: *Barn som fått lära sig TAKK och har en normal språkutveckling övergår sedan från tecken till tal när de behärskar det talade språket.* Charlotta ansåg att kommunikationen från barnen till personalen har blivit bättre tack vare teckenanvändning. Hon menar att hon inte sett så mycket kommunikation mellan barnen, men om de hade arbetat mer med teckenanvändning i flera situationer så tror hon att kommunikationen mellan barn/barn hade blivit bättre. Kajsa menade att hon inte sett någon teckenkommunikation mellan barnen men samtidigt är hon inte fast bestämd över att det inte skulle kunna ske. Däremot upplevde Maria att hon sett att barnen börjat kommunicera via tecken med varandra vilket hon ser positivt på. Hon menade även att det är kul att barnen kommer och frågar om nya tecken så att de kan ta reda på nya tecken tillsammans.

5.1.2 Lugnare förhållningssätt

Johanna ansåg att som pedagog behöver man ha tänkt igenom vad man vill säga till barnet samt komma ihåg tecknet som ska tecknas. Det leder till att man uttrycker sig långsammare och blir mer tydlig att både säga och visa till exempel *sko* istället för att snabbt säga *ta på dig skorna!* Det kan leda till ett lugnare förhållningssätt. Maria betonade att på hennes förskola är de mindre flitiga på att använda tecken när det barnet som är i mest behov av tecken inte är där.

Fokus har legat på att vi ska lära oss fler tecken men vi ska ju teckna hela tiden tillsammans med de andra barnen också, men det är inte lätt att göra det när det behövande barnet inte är här, eftersom det blir en annan kommunikation. Det är viktigt att alla i barngruppen också lär sig eftersom de ska förstå varandra (Maria).

5.1.3 Nyfikenhet och intresse hos barnen

Flera av de intervjuade sa att de uppfattade att barnen tyckte det är roligt att få lära sig tecken. Vidare uttryckte de intervjuade att barnen ofta frågade om hur man tecknar olika ord och för att barnen ville veta hur de kan göra sig förstådda. De som vi har intervjuat var eniga om att det inte räcker med att endast förskolan ska teckna för att utveckla barnets kommunikation, utan också omgivningen runtomkring barnet.

Det räcker ju inte bara att resursen och barnet kan teckna utan det måste ju hela personalgruppen måste ju kunna de tecken, om jag är ledsen måste jag ju kunna berätta det

för dig även om du inte är min resurs [...] desto äldre barnen blir desto mer använder man tecken om man är i behov utav det, är man normalspråkig och har fått TAKK till sig som en del av språket på förskolan så släpper man tecken när man väl kan formulera sig med ord (Kajsa).

5.2 Pedagogernas förhållningssätt och inställning till metoden TAKK

5.2.1 Börja tidigt

Alla de intervjuade är eniga om att TAKK är en bra metod och ett bra hjälpmedel i kommunikationssyfte. Malin menar att: *Det är dumt att man inte använder TAKK mer just för de yngre barnen, det skulle ju ge barnet möjlighet till ett språk.* Johanna betonar att: *TAKK är inte något eget språk men en bra metod.* Tecken bidrar till att få ner ljudnivån i barngruppen var något som nämndes i flera av intervjuerna.

TAKK är ett positivt sätt att arbeta med alla barns utveckling och språkutveckling överhuvudtaget. Det gynnar ju både barn som har det svårt med sitt språk men även alla andra barn i sin utveckling. Det fångar väldigt många barn i lek och verksamheten när en annan står och tecknar. Vi har fått väldigt positiv respons så att säga hos oss i alla fall, att alla barnen vill lära sig. Man ska börja med det tidigt. Man ska börja redan med dom små. [...]men alla tecken kan man ju inte än som pedagog (Maria).

Enligt citatet ovan angående att börja med TAKK tidigt med de yngre barnen, är också något som Kajsa nämner och ser som en fördel och gärna redan med ettåringarna. Malin och Johanna nämnde att tecken är logiska och konkreta, vilket gör det lättare att förstå och tyda dem. I intervjuerna framkom det att beroende på barnens ålder krävs det olika tecken.

5.2.2 Våga teckna

Det framkom i några av intervjuerna att man inte bör se sig färdiglörd inom teckenanvändning utan ha inställningen att det finns mer att lära. Flera av de intervjuade tog även upp att det i början kändes konstigt, lustigt och ovant att använda tecken men att det oftast släppte efter lite övning.

I början tycker man att det är oerhört pinsamt att teckna. Och sen när man kommit över det så tycker man att det är svårt att tala och teckna samtidigt, man tystnar och tecknar, eller pratar och slutar teckna och då är man i övergångsfasen för sen kommer tecken automatiskt ihop med talet (Hille).

Hille gav tipset att det är bra att börja teckna i en specifik situation som till exempel vid fruktstunden. När pedagogen sedan känner sig bekväm i att teckna i fruktstunder kan man sedan övergå till nästa situation och tillslut har man lärt sig teckna för en hel dag. Allt handlar om inställning och hur man ser på tecknanvändning. Johanna ansåg att det är av fördel att ta till sig till exempel vad en resurspedagog säger och kommer med för tips för att få TAKK som en del av vardagen. Enligt Hilles uppfattning ses det som ett bekymmer och en osäkerhet om vad det är som ska tecknas till barnen så att det inte blir för många tecken.

Vad ska jag teckna? Endast de ord som är betydelsefulla för om jag ska teckna allt som jag säger då blir det ju för många tecken. Vitsen är ju att fokusera på de viktigaste orden [...] som till exempel: Kom nu, vi ska gå ut och klä på oss. Då räcker det att teckna ut och klä på oss (Hille).

5.3 Hur TAKK används i vardagen enligt pedagogerna

Hur tecken används i vardagen som mest var i vardagliga situationer såsom vid fruktstund, påklädning, toalettbesök och vid matsituationer. Samtidigt lyfter Maria, Malin och Gitte att tecken sällan genomsyrar alla dagsaktiviteter som finns på förskolan på grund av tidsbrist.

I de vardagliga aktiviteterna till exempel fruktstund, det har vi gjort till en rolig grej. Fruktfatet kommer in, och barnen får bestämma vad dom vill äta för frukt och då har vi lärt dom de frukterna som serveras för dagen. Så har vi lärt dom teckna för det, och det verkar barnen tycka är roligt att teckna vilken frukt dom vill ha (Johanna).

Genom att sätta upp fuskklappar på hur ett ord tecknas vid till exempel kissa, bajsa, potta, blöja på toaletten gör det att vi använder tecken och får hjälp med att komma ihåg hur olika tecken ska tecknas (Malin).

5.3.1 Omedveten teckenkommunikation

Att använda tecken omedvetet när barnet ska få beröm är också något som nämns i intervjuerna, vilket bland annat framkommer i Gittes svar: *Alla barn är hjälpta av det förstärkta som tummen upp eller tummen ner, du är duktig, sådana här små grejer i vardagen för det är många barn som blir hjälpta av det förstärkta och det blir mer tydligt för att det är visuellt.* Under alla intervjuer nämndes det att de behöver arbeta mer med tecken än vad de redan gör för att kunna se att kommunikationen både mellan barn/barn och barn/vuxen utvecklas.

5.3.2 Teckenillustrationer

Under alla intervjuerna lyftes användningen av teckenillustrationer, vilket alla de intervjuade använde mer eller mindre på sina förskolor. På Marias förskola använde de sig av veckans tecken. Det innebär att de satte upp några teckenillustrationer i tamburen. Dessa tecken brukar sedan personalen och barnen lära sig tillsammans under veckan, vilket innebär att man hittar situationer där dessa tecken passar. Vidare har Marias förskola gjort olika teckenböcker som satts upp inne på avdelningen där de bland annat gjort en bok om mat-tecken. *Från början satte vi upp allting på väggarna och det blev ju bara rörigt. Då ska du stå där och leta bland alla bilder (Maria).* På Charlottas förskola har de fokuserat på att använda tecken vid samlingar där de bland annat har fått lära sig räkna med teckenanvändning. På alla de intervjuades förskolor användes tecken också vid påklädning, bland annat svarade Johanna så här: *Då tecknas mössa, jacka och skor och sådant där.*

5.4 För- och nackdelar med användandet av TAKK utifrån pedagogernas erfarenheter

5.4.1 Fördelar

De intervjuade har lättare för att se fördelar med TAKK jämfört med nackdelar i arbetet med de yngre barnen. En av fördelarna som de intervjuade betonar är att det är flera sinnen som berörs vid teckenanvändning.

TAKK använder ju flera sinnen både känsel, syn, hörsel alltså man säger ju alltid ordet till tecknet. Man får så många olika både hörsel, syn, känsel och de hänger kvar. Jag kan ju hålla kvar tecknet ut, men ordet är ju borta när det är sagt (Hille).

Nu ska ni veta att vi tecknar ju aldrig tyst här! Utan vi säger ju ordet vi ha sagt också så att det blir förstärkning av det talade språket (Johanna).

En annan fördel som de intervjuade tog upp är att tecken alltid finns med en och upplevs väldigt konkret för barnen, vilket också kan sätta fart på språkutvecklingen.

Det kompletterar det talade språket, vi märker att en del barn hittar vägarna till det talade språket mycket tidigare när de har möjlighet att teckna med händerna. Förstärka det dem vill säga (Johanna).

5.4.2 Nackdelar

När vi ställde frågan om nackdelar med TAKK, blev det först tyst hos flera en stund innan vi fick några svar. De sa först att de inte kom på någon nackdel men sedan fick vi svar att de kunde vara på grund av tidsbrist eller färskvara. Med färskvara menade de att det är lätt att glömma tecken under till exempel en semesterperiod. Flera av de intervjuade betonade tidsbrist för att lära sig alla tecken.

Nackdelen är väl att det är mycket att lära för en pedagog. Nu har vi fått lära oss mycket TAKK-tecken själva, för det ställs rätt mycket krav. Och jag känner att vi har tidsbrist. Ibland känns det tidspressat, som att vi inte har tid att vänta på att barnet ska teckna tillbaka, eftersom tecknet från barnet kan dröja innan användandet kommer igång ibland (Maria).

Det är så mycket att lära för en pedagog och så ska man lära barnen lite tecken och sen så ska man lära barnen lite engelska, och sen ska man lära barnen ytterligare någonting och sen så glömmar man lite av det man började med. Eftersom som det blir så här så lär man barnen de tecken som är mest basala (Malin).

En nackdel som nämdes var att de kan bli bekvämt för barnet att teckna istället för att använda det talade språket hos normalspråkiga barn. En annan nackdel som Kajsa tog upp var att det kan ibland vara lätt att glömma bort att använda tecken till allt och i alla situationer oavsett vilken TAKK-utbildning de har gått.

5.5 Sammanfattning av resultatet

För att återgå till vår frågeställning och se om vi fått svar på våra frågor har vi valt att lyfta en fråga i taget. Vi börjar med förskollärares och resurspersonals erfarenheter och åsikter gällande TAKK:s påverkan på kommunikation mellan barn/vuxen och barn/barn. De intervjuade upplever teckenanvändning som positivt och använder det i kommunikationssyfte men deras erfarenheter skiljer sig något åt. Det skiljer sig främst i om de fått gå TAKK-utbildning eller inte samt hur mycket de arbetar med tecknanvändning på förskolorna. Alla de intervjuade är eniga om att det är fler än en i arbetslaget som behöver lära sig TAKK för att stärka kommunikationen mellan barn/vuxen och barn/barn. I intervjuerna lyftes det att TAKK kan bidra till att minska de yngre barnens känsloutbrott som kan utlösas vid frustration när de inte kan göra sig förstådda.

Nästa fråga gäller personalens förhållningsätt till metoden TAKK. De intervjuade har alla en positiv inställning till metoden TAKK vilket framkommer i att alla uppfattar TAKK som ett bra verktyg för allas utveckling, det vill säga TAKK är till för alla. De intervjuade betonade att TAKK inte är ett eget språk utan det är en metod. Enligt förskollärarnas erfarenheter är det av vikt att börja använda TAKK i tidiga åldrar. Vi har även fått fram att det till en början kan kännas lustigt att teckna för att det tillkallar barnets uppmärksamhet i en annan utsträckning än om den vuxne endast pratar med barnet. Metoden TAKK uppfattas av förskollärarna som ett bra arbetssätt att förstärka ord i kommunikationen.

Frågan angående användningen av TAKK i vardagen, handlar det om att finna en mening och göra sig förstådd för barnet att teckna i olika situationer. Det handlar inte

om att ersätta talet med TAKK utan att komplettera och förstärka det som barnet vill ha sagt. För att hålla minnet någorlunda färskt används teckenillustrationer som stöd på väggarna och i böcker. Flera av de intervjuade lyfte att TAKK är en färskvara som ofta glöms bort efter till exempel en semesterperiod och det har inte med TAKK-utbildningen att göra. En bieffekt som lyftes i intervjuerna var att ljudnivån sänks vid teckenanvändning.

Den sista frågan handlar om de intervjuades erfarenheter av fördelar och nackdelar angående användandet av TAKK. Fördelarna är att det stimulerar flera sinnen hos barnet och gynnar språkutvecklingen enligt de intervjuade personerna. Nackdelarna enligt de intervjuade var att det krävs mycket tid till att lära sig TAKK-tecken och att det sällan finns tid till att vänta på att barnet ska börja teckna då det ibland kan dröja.

6 DISKUSSION

I vår diskussion kommer vi att återkoppla resultatkapitlet till bakgrundskapitlet. Vi har valt att använda samma rubriker som i resultatdelen eftersom det genomsyrar vårt syfte för att få en tydligare struktur.

6.1 Vilken påverkan har TAKK enligt pedagogerna

Att kommunikation är en stor del av vår vardag är något som både de intervjuade och all litteratur belyser. De intervjuade hade delade meningar om barnen använder tecken i sin kommunikation mellan sig. Det framkom i vissa intervjuer att de inte har sett eller tror att teckenkommunikation mellan barnen kan ske, medan en annan intervjuare var positivt inställd till att se att barnen hade börjat teckna mellan sig. Kommunikation beskrivs av Heister Trygg och Andersson (2009) som mer än bara det verbala talet i form av till exempel kroppsspråk, blickar och gester. I intervjuerna framkom det att TAKK är en bra metod i kommunikationssyfte och för barns språkutveckling. Heister Trygg (2008) menar att för att ett barn ska ges möjlighet till att lära sig tecken bör den vuxne introducera tecken där barnet både kan se och göra konkreta tecken i dagliga aktiviteter. När de vuxna tecknar till barnen används mer än bara det verbala, det framkom i en respondents exempel med att den vuxne tecknar och säger *ska* och inte bara snabbt säga *ta på dig skorna*. Løkken, Haugen & Røthle, (2006) menar att kroppsspråket och få ord är grunden för att förstå innehållet i det verbala för barnet.

Tisell (2009) tar upp vikten av att använda tecken även när det behövande barnet inte är närvarande. Det är något som Maria i vår studie nämner som betydelsefullt och ser det som nödvändigt att teckna med resterande barngrupp, men när det behövande barnet inte är där glöms teckenanvändandet bort omedvetet. Maria betonar samtidigt att det är av vikt att hela barngruppen lär sig tecken för att kunna skapa förståelse och kommunicera med varandra. Vidare uppfattar respondenten positivt på när barnen kommer och frågar om hur man tecknar ett visst ord, vilket Heister Trygg (2008) lyfter. Författaren menar att teckeninlärning ska komma från barnet själv som innebär att man inte ska tvinga på barnet ett alternativt språk. Vidare menar författaren att det är av vikt att den vuxne lägger sig på barnets utvecklingsnivå för att få ett bra samspel mellan barn och vuxen. Vi kan finna en likhet till Marias intervjusvar då hon menar att det är betydelsefullt för barnet att den vuxne kan sätta sig ner och ta reda på tecken tillsammans med barnet (a.a.). Johansson (2014) hänvisar till styrdokumentet som betonar vikten av att den vuxne är närvarande tillsammans med barnet där de kan öva på tecken tillsammans för att ett lärande ska ske. Säljö (2010) lyfter att i den proximala utvecklingszonen sker lärandet tillsammans.

Heister Trygg (2010) tar upp vikten av att omgivningen skaffar sig kunskap om hur man använder tecken i dagliga situationer och betonar att tecken kan användas av alla. Det är alla de intervjuade enade om att omgivningen har stor betydelse och att det är av vikt att alla i arbetslaget kan teckna med barnet. Det innebär enligt de intervjuade pedagogerna att barnet inte ska behöva vara hänvisad till en viss person för att kunna göra sig förstådd.

6.2 Pedagogernas förhållningssätt och inställning till metoden TAKK

Heister Trygg (2010) tar upp att TAKK bidrar till ett positivt resultat för barnets språkutveckling vilket har resulterat i att många förskolor använder sig av TAKK. Våra intervjusvar kan vi koppla till Heister Tryggs uppfattning eftersom de intervjuade personerna uppfattar användandet av TAKK positivt med barn i förskolan.

TAKK är inte ett eget språk utan en bra metod som används i syfte för att förstärka ord och kommunikationen mellan olika parter enligt Heister trygg (2010), vilket även framkom i intervjuerna. Vidare framkom det i intervjuerna att det är bra att börja använda TAKK-tecken tidigt med barnen, gärna redan vid ett års ålder. Tisell (2009) hävdar att det är av fördel att använda tecken tidigt med barn då det ger barnet en annan möjlighet till att uttrycka sig och kan få igång talutvecklingen snabbare.

En av de intervjuade uppfattar att TAKK är bra för alla barn oavsett om de har normal språkutveckling eller har svårare med språket. Det lyfter även Heister Trygg (2010) att vuxna gärna tror att tecken endast är till för de som har svårigheter att uttrycka sig verbalt men så är inte fallet. Vidare menar författaren att det är bra om fler i omgivningen kan behärska TAKK för att stimulera barns språkutveckling.

Det framkom i någon enstaka intervju att vuxna kan uppleva teckenanvändning som konstigt, lustigt och onaturligt när de tecknar i början, eftersom det tillkallar barnens fulla uppmärksamhet. Tisell (2009) menar att det är av vikt att våga teckna och att det efter lite övning faller sig naturligt att teckna. Vidare menar Tisell (2009) att det är betydelsefullt att börja teckna i dagliga aktiviteter i förskolan. Det framkom i en intervju att börja teckna i en specifik situation och sedan utveckla situationerna efterhand.

Heister Trygg (2008) tar upp att tecken är konkreta och tydliga i dagliga aktiviteter vilket underlättar för barnet. Tisell (2009) hävdar att tecken bidrar till en snabbare utveckling av talet. Vi kan dra en koppling från några intervjusvar till Tisell (2003) som menar att TAKK stimulerar och fångar koncentrationen hos barn vid användning av tecken.

En respondent uppfattade av erfarenhet att TAKK är till för att förstärka det betydelsefulla ordet/orden i en mening, vilket innebär att alla orden i en mening inte ska tecknas. Tisell (2009) drar en liknelse med att tecken kan användas som en överstrykningspenna, vilket innebär att betydelsefulla ord betonas extra. Genom att teckna tillsammans med barnet, görs barnet mer delaktigt och det bidrar till att pedagogen fångar barnets uppmärksamhet och koncentration (a.a.).

Enligt Heister Trygg (2008) behövs rätt kompetens, en positiv inställning och ett bra förhållningssätt hos den vuxne för att barnet ska erbjudas en bra kommunikationsutveckling. Vi uppmärksammade även att vissa av våra intervjuade var mer engagerade än andra gällande användningen av TAKK. Där ställer vi oss frågan om förskollärarna bygger TAKK-användandet på deras eget intresse eller brist på kunskap i att inte använda TAKK i alla situationer? Eller har teckenanvändning att göra med att det glöms bort i övriga situationer än till exempel fruktstund? Vår uppfattning är att beroende på pedagogens intresse och inställning får TAKK en avgörande roll i hur pedagogen väljer att involvera barnen för teckenanvändning och om det blir roligt för barnen att lära sig.

Efter att vi mailat intervjufrågorna till de intervjuade hörde vissa av dem av sig och sa att de inte använde TAKK så som våra frågor var formulerade. Vi tydliggjorde då att vi var ute efter deras erfarenheter och åsikter om metoden TAKK. När vi stängt av inspelningen efter varje intervju uppkom en fråga från alla de intervjuade *Fick ni de svaren ni ville ha?*. Av denna fråga kan vi misstänka att det finns en rädsla att svara rätt eller fel på våra frågor. Vi anser att respondenterna ändå har svarat uppriktigt på våra frågor och att vi har fått ett trovärdigt resultat för vår studie.

6.3 Hur TAKK används i vardagen

Tisell (2009) menar att det är av vikt att använda tecken i vardagliga situationer för att det är i just dessa situationer som barnet kan finna mening med teckenanvändning. Det är något som de intervjuade personerna tar upp. De menar att barnet har lättare att ta till sig tecken vid upprepande och dagliga situationer såsom till exempel matsituationer, påklädning, samling och fruktstunder. Vi tolkar pedagogernas erfarenheter utifrån om de endast använder TAKK vid fruktsamlingen eller om det genomsyrar hela dagen. Dock poängterar Tisell (2009) och de intervjuade att tecken inte ska ersätta talet utan tecken ska hjälpa till att förstärka de betydelsefulla orden.

Enligt en respondent använder de sig av veckans tecken. Veckans tecken används tillsammans med barnen i syfte att försöka utveckla kunskapen av tecken hos alla parter. Tisell (2009) menar att det kan vara av fördel att använda sig av veckans tecken då det kan engagera barnen. Veckans tecken bör ligga till grund för veckans planerade aktiviteter eftersom barnet har lättare finna mening i att vilja lära sig flera tecken samtidigt i aktuella sammanhang.

I ett intervjusvar framkom det att de på hennes förskola sätter upp teckenillustrationer på väggarna som hjälp för att komma ihåg hur man tecknar olika tecken. Heister Trygg (2008) lyfter att teckenillustrationer inte endast fungerar som en komihåglapp utan kan fungera som en grund till kommunikationen samt inspirera till användning av olika ord och tecken tillsammans med barnen. Användandet av bildillustrationer på väggarna på förskolorna var något som de flesta respondenterna hade gemensamt och som de använde som hjälp i vardagen tillsammans med barnen.

En respondent ansåg att alla barn har hjälp av det förstärkta kroppsspråket. Då menar hon att gester i vardagen som till exempel att ge barnet beröm kan vara tummen upp tillsammans med talat språk. Utifrån den erfarenheten kan vi finna en likhet till Skau och Cascella (2006) som menar att det första tecknet som ett barn lär sig är att vinka hej och hejdå, de bygger på samma princip av omedvetna vardagliga kroppsspråk och gester.

6.4 För- och nackdelar med användandet av TAKK utifrån pedagogernas erfarenheter

En fördel med användandet av TAKK som framkom både av Tisell (2009) och utifrån flera respondenters erfarenheter är att både känsel, hörsel och syn stimuleras ihop med tal och tecken. Tecknet förstärks av att man kan hålla kvar tecknet även om ordet är sagt, det anser vi är av fördel eftersom att det ger barnet möjlighet till att uppfatta tecknet och ordet samt att kunna uttrycka sig på flera sätt. En nackdel som kom upp i våra intervjuer var att barnen kan känna sig mer bekväma med att teckna och kan komma att välja tecken före talet hos normalspråkiga barn. Tisell (2009)

belyser att tecken inte ska ersätta talet utan förtydliga ord som är av betydelse för situationen.

En fördel som Scau och Cascella (2006) tar upp är att tecken är en bra och billig metod att använda sig av men att det kräver tid och övning för de som använder TAKK. Flera av de intervjuade var eniga om att TAKK är en bra metod eftersom man alltid har det med sig samt att teckenanvändningen är konkret för barnen men att det är tidskrävande att lära sig. Tisell (2009) lyfter att det kan ta tid innan barnet börjar använda tecken och att det är av vikt att den vuxne inte slutar teckna även om responsen från barnet dröjer. I en intervju lyftes att tidsbristen kan vara en nackdel. Respondentens erfarenhet är att tiden till att vänta in att barnet ska börja teckna tillbaka inte alltid finns. Det fanns också en fasa bland pedagogerna att TAKK skulle kunna hämma barnets talutveckling eftersom barnet kan finna det mer bekvämt att teckna än att tala. Vi har inte kunnat hitta någon litteratur som belyste några nackdelar angående teckenanvändning. Därför anser vi att intervjusvaren var betydelsefulla för oss då vi fick specifika svar gällande nackdelarna.

6.5 Vår uppfattning till att använda TAKK

Vi anser att det finns tre huvudskäl till varför metoden TAKK bör användas i förskolan. 1: Kommunikationen. 2: Sinnena. 3: Pedagogiskt syfte. Kommunikationen för att tecken är en del av människans sätt att kommunicera vilket sker genom bland annat kroppsspråk, blickar, gester och tal. Samtidigt som tecken används stimuleras barnets språkutveckling tidigt, vilket Tisell (2009) och Heister Trygg (2010) betonar. Tisell (2009) menar att desto fler sinnen som stimuleras, desto snabbare blir inläringen. Vid användandet av tecken stimuleras mer än bara det verbala såsom syn, hörsel och känsel. Pedagogiskt syfte tillhör en del av kommunikationen där barnet ges möjlighet att ta del av språket på olika uttryckssätt och på så sätt skapa en gemensamhet med varandra. I intervjuerna framkom det att dessa tre huvudskälen var anledningen till varför de använder sig av metoden. Vi är eniga med de intervjuades argument till användningen av TAKK. I läroplanen anges det att *förskollärare ska ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen ges förutsättningar för utveckling och lärande och samtidigt stimuleras att använda hela sin förmåga och stimuleras och utmanas i sin språk- och kommunikationsutveckling* (Skolverket, 2010, s.11).

Undersökningen har utifrån våra professionsrelevanta konsekvenser bidragit till att vi skulle vilja lära oss mer om metoden TAKK samt hur den kan utvecklas och fungera i praktiken. Vi anser att TAKK är något som borde finnas med i förskolläraryrket i hela Sverige, eftersom med hjälp av TAKK erbjuds barnet möjlighet till att kunna uttrycka sig och göra sig förstådda.

6.6 Fortsatt examensarbete

Om vi skulle fortsätta med vårt examensarbete skulle vi ha använt oss av observationer kombinerat med intervjuer, samt även försökt få in barnets perspektiv gällande teckenanvändning. Vi ville egentligen fått med barnets perspektiv i denna undersökning men vi kände att vi saknade både föräldrakontakter och tid för att göra detta möjligt. Om vi skulle genomföra en kombinerad intervju och observation skulle vi inte bara få talat språk till oss utan också kunna se TAKK-aktiviteter i verksamheten med egna ögon. Vidare är vi intresserade av att ha en kontrollgrupp, det vill säga en förskola som arbetar aktivt med TAKK och en som inte gör det. Därefter kan vi jämföra dessa förskolor med varandra och sedan fokusera på barnens

språkutvecklingar för att där igenom ta reda på vilken påverkan TAKK har på deras språk.

7 REFERENSLISTA

- Allwood, C M. & Erikson, M G. (2010). *Grundläggande vetenskapsteori: för psykologi och andra beteendevetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.
- Björklund, E. (2008). *Att erövra litteracitet- små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Diss. Göteborg: Göteborg Universitet.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Dimenäs, J. (2007). *Intervju som redskap. I: Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber.
- Ehrlin, A. (2012). *Att lära av och med varandra: en etnografisk studie av musik i förskolan i en flerspråkig miljö*. Diss. Repro 09/2012: Örebro universitet. (Doktorsavhandling).
- Heikkilä, M. (2006). *Kommunikativa resurser för lärande- barns gester, blickar och tal i tre skolmiljöer*. Diss. Uppsala: Uppsala University Library.
- Heister Trygg, B. & Andersson, I. (2009). *Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK): i teori och praktik*. Ljungby: Hjälpmedelsinstitutet.
- Heister Trygg, B. (2002). *Kommunikation i grupp – för barn och ungdomar med talhandikapp*. Malmö: Hjälpmedelsinstitutet.
- Heister Trygg, B. (2008). *Tidig AKK: Stöd för stora och små*. Ljungby: Joma GP.
- Heister Trygg, B. (2010). *TAKK: tecken som AKK*. Ljungby: Joma Grafisk Produktion.
- Hermerén, G. (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2010). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Johansson, I. (2014-09-08). *Varför ska man teckna?* <http://www.teckna.se> 2014-09-08.
- Johansson, S. & Persson, S. (2005). *Tecken som stöd i förskolan. Hur ser kunskapen om Tecken Som Stöd ut hos förskollärare idag och hur använder de denna kunskap*. Kristianstad: Kristianstad Högskola.
- Kihlström, S. (2007). *Intervju som redskap. I: Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber.
- Lindgren, U. & Modin, L. (2011). *Barns tidiga språkutveckling: pedagogisk vägledning*. Visby: Nomen.
- Løkken, G., Haugen, S. & Røthle, M. (2006). *Småbarnspedagogik: fenomenologiska och estetiska förhållningssätt*. Stockholm: Liber AB.
- Magnusson, B. (2013). *Teckenkommunikation: Grundordbok – med illustrationer*. Sollefteå: Sollefteå Tryckeri AB.
- Skau, L. & Cascella, P W. (2006). *Teaching exceptional children: vol.38, no.6, pp 12-17*. Hämtat från

<http://eds.a.ebscohost.com.proxy.lnu.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=0e4ac662-386c-4e62-b040-4da8ab74abb0%40sessionmgr4005&vid=28&hid=4205>

2014-09-16.

- Skolverket, (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö-98. Reviderad 2010*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Säljö, R. (2010). *Den lärande människan*. I: Lundgren, Ulf.P, Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.) (2010). *Lärande skola bildning: grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Tisell, A. (2003). *Varför och hur använder man tecken!?*. Tillgänglig på: <http://teckna.se/> (2014-05-28).
- Tisell, A. (2003-09-15). <http://www.teckna.se/> (2014-09-03).
- Tisell, A. (2009). *Lilla boken om tecken- som ett verktyg för kommunikation och språkutveckling*. Lidingö: Hattenförlag.
- Vedeler, L. (2009). *Social kompetens i barn grupper*. Malmö: Gleerups utbildning AB.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Bilagor

Intervjufrågor

Inledande frågor:

Hur länge har ni arbetat inom barnomsorgen?

Utbildning?

Vilken uppfattning har ni om TAKK?

Hur beskriver ni arbetet av språkstimulering med TAKK?

Vilken uppfattning har ni gällande fördelar respektive nackdelar med att använda TAKK?

Vilken positiv eller negativ effekt har ni uppmärksammat att TAKK har gett angående kommunikationen mellan barnen?

Kan ni ge exempel på hur ni använder TAKK i ert arbete?

Hur har ni upplevt att TAKK bidrar till språkutvecklingen?